

Revolučný rok 1848 alebo prvá sériová „farebná“ revolúcia

Branislav Michalka

4. decembra 2021 ✝ *História*

Od roku 1989 má dnešná stredná generácia možnosť sledovať rôzne hromadné a sériové revolúcie vo svete i doma a niekedy v nich aj účinkovať ako komparz. Sériovosť revolúcií, tento výsostne moderný jav, býva zdôvodňovaná prepojenosťou svetovej spoločnosti komunikačnými kanálmi a ľahkým šírením informácií v takomto priestore.

Barikády v Paríži roku 1848

zdroj: wikimedia commons

Tento výklad je pri pohľade do minulosti skomplikovaný realitou sériovej revolúcie v roku 1848. Stav európskej spoločnosti bol totiž vzhľadom na možnosti prenosu revolučných informácií veľmi obmedzený. Väčšinu obyvateľstva v Európe tvorili roľníci, gramotnosť bola nízka a organizačné schopnosti ľudu boli podstatne menšie ako v súčasnosti; a ani dnes nie sú veľké.

Účastníci tejto revolučnej vlny patrili väčšinou k stredným vrstvám a boli vzdelaní na stredných či vysokých školách. O nejakej spontánnosti (ako napokon pri všetkých revolúciách) je zbytočné hovoriť. Na spontánnosť revolúcií môže veriť len naivný človek, ktorý verí aj na spontánny vývoj v prírode. Kto pobral trochu rozumu, ten hľadá za všetkým rozum.

Rok 1848 bol v dejinách Európy prelomový. Osíhotený experiment Francúzskej revolúcie bol dovtedy vnímaný (najmä po skúsenostiach s 25-ročným krviprelieváním revolučných a napoleonských vojen) ako výstrednosť a anomália. Už čoskoro sa malo ukázať, že to bol len prvý pokus na vytipovanej krajine. Druhý pokus už prišiel v sériovej podobe a to, čo bolo vyskúšané v roku 1789 na jednej krajine, sa realizovalo v roku 1848 na celej Európe. Odvtedy sme boli, v priebehu 20. storočia, svedkami viacerých celoeurópskych revolučných vĺn v rokoch: 1917 – 1918, 1945 – 1948, 1968, 1989 a ďalších. Viera, že tieto javy sú náhodné a ich podobnosť nepramení v centrálnej organizačnej zdatnosti, môžeme nazvať skôr naivitou ako poznaním.

Viedeň 1848

zdroj: wikimedia commons

Jar národov

Sériová revolúcia v roku 1848 dostala od liberálnych historikov poetický názov „Jar národov“. Už tento názov, ktorý prisudzuje dejinným udalostiam vegetatívne vlastnosti (jar) nás privádza do sveta poetickej fikcie. Má opäť navodiť dojem niečoho spontánneho, čo muselo prísť po zlej „zime národov“ tak či onak.

Realitou však je, že revolučné hnutie bolo od 18. storočia dôsledne organizované cez slobodomurárske lóže a ich odnože. V Taliansku, kde začala „jar národov“, boli obzvlášť aktívne pod názvom „karbonári“.

Po Francúzskej revolúcii, ktorá bola v osobe Napoleona Bonaparteho porazená Svätou alianciou, sa situácia stabilizovala a obnovil sa predchádzajúci režim. Hrôza z utrpenia a rozvratu revolučných čias bola medzi pospolitým ľudom natoľko veľká (toto obdobie sprevádzali aj finančné bankroty celých štátov), že o nejakej ľudovej podpore revolúcie nemôže byť ani reč.

Hybnou silou novej revolúcie boli študenti (večný to zdroj revolúcií) a buržoázna stredná trieda, ktorá mala viac bohatstva ako šľachta, ale nemala jej privilégiá, cítila sa tým ponížená a preto sa rozhodla pretaviť finančnú realitu do politickej.

Január 1848 - Sicília

Revolúcia vypukla v januári 1848 v Palerme. Predpokladať práve na Sicílii, kde bola ešte v prvej polovici 20. storočia značná negramotnosť a krajina mala výrazne rurálny charakter, spontánne ľudové hnutie, ktoré sa dokáže organizovať na celoštátnej úrovni, je vskutku krajne nemysliteľné. Najprv revolucionári organizovanými nepokojmi vo veľkých mestách, nie na vidieku, kde žila väčšina obyvateľstva (viď paralelu so súčasnosťou) donútili kráľa Ferdinanda II. k vyhláseniu ústavy. Keď radikáli neprestávali v pouličnom terore, kráľ zakročil a revolúciu pacifikoval. Tá sa však už záhadne začala šíriť zo Sicílie do Francúzska a Benátska!

Revolučné nadšenie v Paríži

zdroj: wikimedia commons

Február 1848 - Benátsko

Ako sa mohli revolučné nepokoje z Kráľovstva oboch Sicílii rozšíriť spontánne do Benátska, ktoré bolo pod vládou rakúskeho cisára a na úplne inej hospodárskej, kultúrnej a industriálnej úrovni ako Sicília, je ťažko pochopiteľné. Ale dá sa uvažovať o sile nacionálnej talianskej myšlienky, ktorá mobilizovala Benátčanov. Kto však tvoril revolučný dav usilujúci sa o liberálny nacionalizmus a zjednotenie Talianska?

Predstava homogénosti talianskeho etnika je dodatočná fikcia z konca 19. storočia, keď už bolo, obrazne povedané – po všetkom a Taliansko bolo zjednotené, liberálne, protiklerikálne a slobodomurárske. Realita je však taká, že keď talianski „garibaldisti“ zo severu pristáli na Sicílii, tak im nikto nerozumel a vzhľadom na to, že mali podstatne svetlejšiu pigmentáciu, tak sa miestni obyvatelia domnievali, že ide o anglickú inváziu. Hľadať teda ľudové a spontánne zdroje talianskeho zjednotenia je takpovediac prostoduché. Taliani ani nevedeli, že sú Talianmi.

Skutočným motorom revolúcie boli dobre organizované skupiny radikálov, členov tajných spolkov, centrálne riadené na európskej úrovni. Veď v každej revolúcii treba: zadovážiť zbrane, zaplatiť zbrane a strelivo, zabezpečiť logistiku a výcvik, vymyslieť stratégiu a presadzovať ju autoritatívne. To sa jednoducho nedá robiť spontánne. Nikdy.

Revolucionári najprv donútili arcivojvodu Leopolda II. Toskánskeho vyhlásiť liberálnu ústavu. To však nestačilo. Benátsko nakoniec vyhlásilo samostatnú liberálnu republiku. Koniec týmto eskapádám urobil až maršal Radecký z Radče v bitke pri Custozze v júni 1848.

Február 1848 - Francúzsko

To, že sa revolúcia vo februári preniesla zo Sicílie do Benátska, sa ešte dá pochopiť, ale ako mohla zaostalá Sicília bez akéhokoľvek medzinárodného vplyvu odovzdať spontánne revolúciu do Francúzska, to zostáva záhadou. Režim vo Francúzsku bol navyše oproti tomu na Sicílii veľmi liberálny. Vo Francúzsku totiž v roku 1830 prebehla revolúcia, ktorá odstránila konzervatívneho kráľa Karola X. a nahradila ho liberálnym Ľudovítom Filipom Orleánskym. Nestačilo.

Vo februári vypukla v Paríži revolúcia, zvrhla kráľa, ktorý emigroval do Anglicka (je zvlášť pozoruhodné, že v protestantskom, slobodomurárskom a liberálnom Anglicku revolúcia nevypukla), vyhlásila republiku, slobodu tlače, všeobecné volebné právo a dokonca aj právo na prácu (vplyv socializmu). Nasledoval scenár,

ktorý sa veľmi podobá na rok 1917 v Rusku. Prvá vlna revolúcie zvrhla monarchiu a v júni vypukla ďalšia revolúcia – proletárska. Tá však bola potlačená armádou a vyľakanými liberálmi. Všetko, samozrejme, podľa liberálnych historikov, spontánne a náhodou.

Táto tretia francúzska revolúcia nakoniec dopadla tak ako prvá: po krátkej republike nastal čas efemérneho prezidentského štátu Ľudovíta Bonaparteho, slobodomurára a synovca cisára Napoleona I. Ten sa v roku 1852 vyhlásil za cisára Napoleona III.

Marec 1848 - Nemecko

Revolúcia postupovala v čase a priestore. Ľudia z diametrálne odlišných štátov, politických systémov a na odlišnej hospodárskej úrovni odrazu dostali ten istý nápad, v tom istom čase sa ozbrojili, mali rovnaké požiadavky a predstavy, používali rovnaké organizačné postupy a vykazovali zaujímavú totožnosť mentalít – napriek etnickým, náboženským a sociálnym rozdielom.

V rámci Nemecka začala revolúcia v Bádensku a čo bolo zaujímavé – rýchlo sa rozšírila do všetkých štátov Nemeckého spolku. Musíme si uvedomiť, že išlo o samostatné štáty s hranicami a vládami. 18. mája 1848 sa zišlo vo Frankfurte celonemecké zhromaždenie – parlament, aby vyhlásil slobodu tlače, zrušenie poddanstva a zjednotenie Nemecka. Radikáli požadovali vyhlásenie zjednotenej Nemeckej republiky.

Je dobré si uvedomiť a na príklade Nemecka to jasne vidíme, že nacionalizmus bol liberálnou ideou a do politickej arény ho priniesli liberáli, ktorí sa dnes tvária, akoby to bol vynález konzervatívcov. Zjednotenie Nemecka, bez ohľadu na náboženstvo, dejiny, kráľov a kniežatá, bolo liberálnou agendou a keď sa ju nepodarilo realizovať v roku 1848, tak túto ideu prevzal, aby ju realizoval, Bismarck – liberál a bojovník proti katolíckej Cirkvi v službách pruského kráľa.

Revolúcia v Uhorsku

zdroj: wikimedia commons

Marec 1848 - Rakúsko

Z Nemecka sa revolúcia, ako inak, „spontánne“ prevalila do Rakúskeho cisárstva. Vo Viedni a v Pešti vypukla revolúcia a zrejme čírou náhodou boli vodcovia revolúcie, ako napr. Košút, členmi slobodomurárskych lóží. Cisár Ferdinand I. bol donútený prepustiť konzervatívneho kancelára Metternicha, tvorca Svätej aliance a odporcu karbonárskeho nacionalizmu. V apríli cisár podpísal tzv. Aprílovú ústavu, ale tá pripadala liberálom ešte málo liberálna a tak v máji opäť rozpútali revolučné besnenie, v rámci ktorého luza obesila na pouličných lampách „nepopulárnych“ ministrov.

V máji vypukla revolúcia v Prahe, za hojnej účasti liberálneho študentstva. Obetou ich ostreľovania sa stala aj manželka generála Windischgrätza, ktorý prišiel revolúciu pacifikovať.

V Uhorsku revolucionári prijali všetky horeuvedené liberálne výdobytky a rozhodli sa osamostatniť od Rakúska. Vzápätí vypukla občianska vojna, ktorej sa na strane cisára a Viedne zúčastnili aj slovenskí dobrovoľníci a národní dejatelia. V Pešti revolucionári zavraždili generála von Lamberga a cesta späť k zmiereniu bola už definitívne zničená.

V októbri sa viedenský liberáli, povzbudení úspechom uhorských liberálov, rozhodli pre tretiu fázu revolúcie, ale boli potlačení vyššie spomenutým generálom Windischgrätzom. Nový cisár, František Jozef I., rozpustil parlament a vyhlásil novú ústavu. Uhorskí revolucionári ako odpoveď na túto konzervatívnu reakciu vyhlásili 14. apríla 1849 Uhorskú republiku, Košúta vyhlásili za diktátora a rozhodli sa osamostatniť od Rakúska. Zúfalý cisár požiadal o pomoc ruského cára Mikuláša I., ktorý poslal na pomoc do Uhorska generála Paskeviča a ten nakoniec uhorskú revolúciu porazil.

1848 - prvý nácvik na ďalšie sériové revolúcie

V roku 1848 už bola európska spoločnosť v takom štádiu liberalizácie a medzinárodná sieť revolucionárov natoľko dobre zorganizovaná, že mohla pristúpiť k prvému vážnemu pokusu zorganizovať sériovú revolúciu.

O medzinárodnej revolučnej sieti revolucionárov bola dobre informovaná aj Svätá stolica a častokrát vo verejných dokumentoch varovala pred karbonárskym a slobodomurárskym sprisahaním, ktoré sa pripravuje na zvrhnutie legitímnych vlád v Európe.

Tieto jej upozornenia boli bagatelizované a zosmiešňované. Keď prišiel rok 1848, tak bolo odrazu zrejmé, že tieto obavy boli oprávnené.

Výsledkom roku 1848 bol výrazný posun smerom od konzervatívnych monarchií k liberálnym štátnym a politickým formám. A aj keď boli revolúcie väčšinou potlačené a na chvíľu zvíťazila kontrarevolúcia, tak v konečnom dôsledku sa celková atmosféra posunula výrazne k sekulárnej a nekresťanskej spoločnosti. Aktéri revolúcie si overili, že je reálne možné vyvolať a šíriť určité sociálne javy sériovo a destabilizovať tak viacero štátov, prípadne celý kontinent. Túto skúsenosť neskôr zúročili v 20. storočí.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/1848-prva-seriova-farebna-revolucia/>